

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрос О. Є. Екологізм як складова політичного процесу: огляд тенденцій [Електронний ресурс] / [О. Є. Андрос] // III Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю : зб. наук. ст. – Вінниця, 2011. – Т. 2. – С. 700–702. – Режим доступу: <http://eco.com.ua/>.

Д. С. Бірюков, кандидат технічних наук, головний консультант, м. Київ;
Л. М. Якушенко, старший консультант, м. Київ

ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЗАСТОСУВАННЯ «М'ЯКОЇ СИЛИ»: СТАН ТА ПРОГНОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

За останні півстоліття екологічні проблеми посіли одне з ключових місць з-поміж тих питань, що відносять до глобальних викликів людству. Тому не є несподіваним те, що все більш помітним стає застосування «м'якої сили» у конфліктах за стратегічні природні ресурси. Саме поняття «м'яка сила» набуло поширення завдяки новаторським працям Джозефа С. Ная, який на початку 1990-х рр. аргументовано відстоював тезу про абсолютну перевагу Сполучених Штатів на світовій арені не тільки за показниками військової сили та економічної могутності, а й за параметрами несилового впливу на міжнародні відносини [1]. Вітчизняні науковці теж зробили власний внесок у розвиток досліджень на основі цього концепту. Так, у роботі О. Богомолова та О. Литвиненка [2] досліджується вплив Росії на Україну із застосуванням культурної та ідеологічної компонент «м'якої сили». У дослідженні Інституту міжнародної політики (м. Київ) оцінено потенціал «м'якої сили» України у шести країнах (Польщі, Румунії, Молдові, Грузії, Білорусі та РФ) на основі підрахунку понад 30 кількісних та якісних показників [3]. Проте, як зазначають П. П. Гай-Нижник та Л. В. Чупрій, наша держава й досі не ефективно використовує інструменти «м'якої сили», зокрема свої історико-культурні надбання [4]. Семченко О. А. розглядає «м'яку силу» як інструмент формування позитивного іміджу держави, відзначаючи роль ЄВРО-2012 у цьому процесі [5].

За нашими спостереженнями, Україна відчуває все більший вплив «м'якої сили» країн-сусідок шляхом експлуатації екологічних питань. Особливим прикладом є можливий видобуток сланцевого газу в Україні. Показовими є протестні акції, що відбулися в жовтні 2013 р. у м. Белгороді проти видобутку сланцевого газу на території Скіфської ділянки, зокрема Харківської області. Представники російських громадських природоохоронних організацій особливо загострювали увагу на питаннях транскордонного впливу на

екосистеми та господарські комплекси на території РФ. «На підтримку» цих акцій виступило Мінприроди РФ, яке направило офіційний лист до Мінприроди України, висловивши стурбованість відносно екологічних ризиків, пов'язаних з видобутком сланцевого газу, особливо в питанні ймовірного забруднення поверхневих та підземних джерел господарсько-питного водопостачання, що використовуються населенням РФ у Брянській та Курській областях. Такі події дають підстави очікувати на те, що нескінченні «газові війни» незабаром отримають досить суттєво проявляться у вигляді екологічного протистояння.

Для території України можна виділити ще декілька потенційно конфліктних екологічних ситуацій, які можуть спровокувати застосування інструментів «м'якої сили» різної спрямованості:

- україно-білоруський конфлікт інтересів, пов'язаний з розробкою крейдового родовища «Хотиславське» на території Білорусі, що може призвести до порушення гідрологічного режиму комплексу Шацьких озер на Волині;
- загроза забруднення вод річки Дністер, яка є головним джерелом питно-господарського водопостачання Румунії та Молдови, внаслідок просочування або катастрофічного викиду токсичних розсолів Калуського солерудника в річки Лимниця та Сівка та подальшого забруднення р. Дністер;
- деградація української частини дельти Дунаю внаслідок незбалансованої водогосподарської діяльності на території Румунії та загроза забруднення поверхневих вод річок Дунаю і Тиси внаслідок діяльності гірничозбагачувальних та хімічних підприємств на території Румунії [6].

Окремим стає питання екологічно збалансованого ведення господарської діяльності на території Криму, яка внаслідок свого розміщення та невизначеного статусу може стати майданчиком для формування серйозних еколого-техногенних загроз для України з боку РФ. Розмови про можливе відновлення будівництва на території Криму АЕС, екологічні наслідки функціонування флоту РФ, проблеми, що виникнуть при подальшому порушенні режиму роботи Північно-Кримського каналу — це перші ознаки загострення екологічного протистояння.

Суттєвою характеристикою «м'якої сили» є її відносно більш помітна незалежність від держави та уряду, оскільки важливу складову «м'якої сили» створюють недержавні актори [7]. Проте НГО в Україні не користуються значною довірою, є по суті гранітоїдами, зазвичай це «маріонетки» певних політичних чи бізнесових структур. Крім того, представникам НГО не вистачає кваліфікованої експертної підтримки та ґрунтового наукового забезпечення [8]. Але якщо аналізувати готовність різних об'єднань громадян до згуртування та спільних акцій, то останнім часом вона суттєво підвищила-

ся. Згідно з даними опитування Фонду «Демократичні ініціативи», що було проведено навесні 2013 р., 25,5% українців вважали за можливе виникнення масових протестів населення, пов'язаних з погіршенням життя, або заради захисту своїх прав і свобод. Така ж кількість опитаних (25%) збиралися особисто брати участь у протестних акціях [9]. Ураховуючи досвід, який українці отримали наприкінці 2013 – на початку 2014 р., ці тенденції надалі підсилюватимуться та радикалізуватимуться.

З огляду на те, що потреба в безпеці, в тому числі екологічній, є базовою потребою людини, а прояви екологічних проблем — наочними та зрозумілими для населення, екологічні питання можуть стати «спусковим механізмом» для успішного розгортання різних сценаріїв застосування інструментів «м'якої сили» проти нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Nye J. S. Bound to lead: the changing nature of American power / J. S. Nye. – N. Y. : Basic books, 1990. – 307 p.
2. Bogomolov A. A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine [Електронний ресурс] / А. Bogomolov, О. Lytvynenko. – Режим доступу: <http://www.chatham-house.org/>.
3. «М'яка сила» України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики [Електронний ресурс]. – К. : Ін-т світов. політики, 2011. – Режим доступу: http://iwr.org.ua/img/myaka_syla_ukr.pdf.
4. Гай-Нижник П. П. Культура як основа «м'якої сили» України в контексті підвищення її зовнішньополітичного авторитету / П. П. Гай-Нижник, Л. В. Чупрій // Гілея. – 2013. – Вип. 79. – С. 266–269.
5. Семченко О. А. «М'яка сила» держави як потенціал іміджу України / О. А. Семченко // Політ. менеджмент. – 2012. – № 4–5. – С. 265–272.
6. Якушенко Л. М. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Л. М. Якушенко. – НІСД, 2013. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1355/>.
7. Pamment J. Articulating influence: Toward a research agenda for interpreting the evaluation of soft power, public diplomacy and nation brands / J. Pamment // Public Relations Review. 2014. – № 40. – P. 50–59.
8. Чи довіряєте Ви громадським організаціям? (динаміка, 2001–2013 рр.) [Електронний ресурс] / Центр Розумкова. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=81.
9. Протестні настрої населення: останні тенденції Дослідження Фонду «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» та соціологічної служби Центру Розумкова, 17–22 трав. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/polls/2013-year/hihivihviihihuihuuuu.htm>.

М. Б. Закіров, кандидат історичних наук, докторант, м. Луганськ

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ У СВІТЛІ ПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДІЯЧІВ РОСІЙСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

Процеси глобалізації в сучасній Україні відбуваються в умовах зростаючого біполярного зовнішнього впливу. Тому вагомим чинником вироблення зваженої і адекватної політики держави стає визначення істинної мотивації партнерів з урахуванням історичного досвіду і пануючих ідеологічних концепцій. Зокрема, у сучасній Російській Федерації останніми роками спостерігається зростання інтересу до творчої спадщини вчених російської післяреволюційної еміграції (докладніше про це див.: Актуалізація політичних концепцій російського зарубіжжя у риторичі і політиці сучасної Росії) [1].

Поряд з іншими ілюстрацією ідеологічного підґрунтя сучасних російсько-українських відносин є думки одного із засновників євразійського руху М. Трубецького. Зокрема, оцінюючи розвиток українізації, він зазначав: «... на Україні переважає прямо-таки намагання повного культурного сепаратизму» [2, с. 179]. А одним із чинників цього сепаратизму він уважав «...наплив галиційської інтелігенції, національна самосвідомість якої цілком спотворена як багатовіковим прилученням до католицизму, так і польським рабством і тією атмосферою провінційно-сепаратистської національної (точніше мовної) боротьби, яка завжди була притаманна колишній Австро-Угорщині» [2, с. 179]. Отже, становлення і розвиток суверенної української культури, а в сучасних реаліях — і держави для деяких послідовників євразійської концепції сприйматиметься як вияв сепаратизму, причому ще й спотвореного галиційським впливом.

Ще більш різко висловлювався інший і навіть більш відомий діяч російського зарубіжжя філософ М. Бердяєв: «...українці, які здійснюють відступництво від народу Пушкіна і Достоевського, відкидають російську мову в ім'я малоросійського наріччя і розділяють Росію» [3, с. 167]. Російській філософ писав ці слова у часи повалення і розпаду Російської імперії. Проте сьогодні вони знову набули актуальності, оскільки розпад СРСР несподівано виявився далеко не остаточним і завершеним фактом, як це недавно бачилося світу. Ми стали свідками загрозливого рецидиву, ідеологічним підґрунтям якого може бути твердження М. Бердяєва: «Перемагають духи партикуляризму, провінціалізму, сепаратизму... Заперечується з різних боків існування Росії, російського народу, російської ідеї. Великий російській народ поступається місцем новим, приватним, малим утворенням, він розтросчений... дрібно-гоїстичними національними самоутвердженнями» [3, с. 167].

Філософ наголошував на тому, що не має ні великоруської, ні малорусь-